

En Jurist om Fagforeninger og Truster.

Af

Professor, Dr. polit. **L. V. Birck.**

(Vinding Kruse: Arbejdets og Kapitalens Organisationer, retslig bedømt. 1. Del: Synspunkter for Retsudviklingen i Industriens Hovedlande).

Docent Vinding Kruse har sat sig en smuk Opgave, at undersøge Retsordenens Forhold til Fagforeningers og Trusters Maal og Midler. Det maa straks siges, at han ikke har vist sin Opgave den Respekt, denne fortjener; paa den anden Side maa som formildende Omstændighed gælde, at Forfatteren vilde spænde over mere end 1 Plovs Land og derfor let kom til en Pløjning, der skal gøres om igen.

Første Halvdel af Bogen er økonomisk-historisk, indskrænkende sig til et Emne, der er behandlet af andre danske Forfattere. I sidste Halvdel gennemgaar Forfatteren særlig engelsk-amerikansk Ret bl. a. om »Conspiracy-« og »Boycot«-begreberne. Nogle tynde Kapitler om fransk og tysk Ret er for smaa til virkelig at give noget. Forfatteren burde have begrænset sin Opgave til det rent juridiske i Conspiracy- og Boycotproblemerne i engelsk Ret, saa havde mange Faldgruber været undgaaede.

Forfatteren begynder med at være Socialhistoriker,

Filosof og Revser af Økonomerne; jeg er i Uvished om, i hvilken af de tre Positioner han mest forundrer mig.

I.

Forfatteren har en mærkelig Lyst til at begynde ved Verdens Skabelse, derefter gaar han 1000 Aar frem i Tiden, springer f. Eks. fra Slaveriet i Rom over til Bondeoprørene ved Udgangen af Middelalderen, for med et Kæmpeskridt at ende i moderne Socialisme. Metoden er meget farlig, for saa vidt man ved at gøre Tidsintervalterne tilstrækkelig store kan bevise hvilken somhelst Udviklingslinje man vil, idet intet jo er nyt under Solen.

Hvad der er ligesaa slemt er, at hans Tidsangivelser er ganske ubestemte. Jeg forlanger ikke Kongerækker, men vil gerne vide i hvert Fald i hvilket Aarhundrede en Begivenhed sker; Sætninger som at det engelske Lavsvesen forfaldt i det 16de, 17de og 18de Aarhundrede, er lidt for vagt; hvor han taler om Industri, ved man aldrig, om det er det 18de, 19de eller 20de Aarhundrede. Han bruger Ordet Storindustri om den Industri, der i det 18de Sekel truede med at feje Haandværket til Side, men har aldrig gjort sig den Uejlighed at tænke sig, hvad det var for en Industri vi havde for 150 Aar siden, Begrebet Storindustri er jo ikke en Menneskealder gammelt.

Naar han skal forklare Lavenes Forfald, kommer han med en Sætning som den, at en ældre Soeialøkonomis Anskuelse var den, at de økonomiske Love var Naturlove. Da han nu taler enten om en første Forfaldsperiode i det 16de Aarhundrede eller om Udviklingen i det 18de Aarhundrede, og man ikke kan se hvad han mener, saa vil det vel ikke være for onskabsfuldt at gøre opmærksom paa, at den daværende Nationaløkonomi, forsaavidt den da eksisterede, var merkantilistisk og troede paa Statens Indgreb i Produktionen, og at hans Paastand om den ældre Nationaløkonomis Stilling altsaa er gal.

Forf. inddeler Lavstiden i to Epoker, dens Blomstring og Forfald, heller ikke dette er rigtigt. Lavene opstaar først saa at sige organisk, derefter indser Byernes Herrer, Bisp og Magistrat, at de maa lægge dem under deres Indflydelse, og Lavene faar derefter deres Skraaer udstedt af Herrerne. I Kraft af disse Skraaer udvikler Lavene i deres Monopol-Tendenser et uskrevet Tillæg om Retten til Misbrug. I det 16de Aarhundrede er Statsmagten stærk nok til selv at skride ind, den annullerer Lavsprivilegierne for kort Tid efter at give dem ny Privilegier, der hviler paa kongelig Naade. Disse Privilegier ophæves igen overalt i det 19de Aarhundrede. Forfatteren blander Bevægelsen i det 16de Aarhundrede og i det 19de Aarhundrede sammen. Det ligger maaske ogsaa i, at Forfatteren ikke er ganske klar over Reglerne for Statens Opstaaen, han synes at tro, at Staten med alle sine Formaal og Beføjelser eksisterede i Middelalderen, uagtet Sagen er den, at de mindre sociale Dannelser eksisterede før Staten, og at denne først efterhaanden i en lang Kamp fik Held med at tilegne sig de Beføjelser, der før havde tilhørt de mindre, men tidligere sociale Organismer.

Oprindelig mangler Staten som saadan Ret til at give Lavsprivilegier, først da Statsmagten er tilstrækkelig stærk, lader den Privilegiernes Grundlag blive Kongens Vilje.

Forfatteren mangler Forstaaelsen af det centrale i Statsmagtens Holdning overfor Lavene c. 1600: i og for sig var man godt tilfreds med Lavene, fordi man ønskede Borgerne hver i sin Baas, og man var Modstander af en unfair Konkurrence, men man satte den Grænse for Lavene, at de ikke maatte misbruge deres Magt økonomisk, d. v. s. at de skulde holde »fair price« i Tilslutning til det kanoniske Princip »justum pretium«. Naar man c. 1600 skrider ind mod Lavene, er det ikke fordi de gjorde sig skyldig i conspiracy, men fordi de krænker Princippet om »fair price«. Mangelen af denne Forstaaelse gør ogsaa, at Forfatteren tror, at det engelske

Parlaments Indgriben mod Monopoler i Stuart Tiden skyldes en liberal Anskuelse, skøndt Sagen er den, at Parlamentet ogsaa var merkantilistisk, og dets Angreb paa de kongelige Monopoler var rettet mod Kongemagtens Forsøg paa gennem disse at gaa udenom Parlamentets Bevillingsret. Det samme ser vi allerede 1283 i Danmark, hvor Kongen maa love ikke at udstede Handelsforbud, ikke fordi man var mod Handelsforbud, men fordi Kongen, naar han udstedte Handelsforbud uden Stændernes eller senere Rigsraadets Samtykke, krænkede Bevillingsretten.

I Omtalen af Henrik VIII's Lavsgods-Konfiskation tror Forfatteren ikke, at det skadede Lavene væsentlig, skønt faktisk kun 3 store Lav blev tilbage, nemlig »The grocers, the merchant taylors and Goldsmith's« — alle Handelslav.

Med Hensyn til Arbejdslønnen, da bruger Forfatteren et saa barnligt Udtryk som at Haandværkerne benyttede sig af Ulykkerne i Middelalderen i det 14de Aarhundrede til at skrue Arbejdslønnen i Vejret, og at man derfor skred ind mod dem. Han ved ikke rigtig, hvad der virkelig skete, at den sorte Død bortrev Halvdelen af Englands Befolkning, at den gjorde Arbejdet til en sjælden Vare, saaledes at Lønnen i Løbet af 2 Aar femdobledes, og at Jordrenten forsvandt; et aristokratisk Parlament krævede derfor en Lovgivning, som holdt Arbejdslønnen nede og hævede Jordrenten; det var jo ogsaa af samme Grund i andre Lande, at de fri mindre Bønder kom under Stavnsbaandet.

Den samme Mangel paa Kendskab til Sagens Sammenhæng viser Forfatteren, naar han tror, at Bestemmelsen om de 7 Aars Læretid i Elisabeths Lærlingelov var vedføjet for at glæde Lavene. Det er en meget gammel Bestemmelse, der er givet for at hindre Landarbejderne i at gaa ind til Byerne, for at drive Haandværk. Forfatteren glemmer overhovedet, at det ikke nytter ved den ældre Lovgivning, som han her gør, at sammenligne

Paragraf 15 og Paragraf 27 f. Eks., men at han altid maa huske for at vide Lovgiverens Hensigt, at indtil 1830 var det engelske Parlament Repræsentant for den agrariske Overklasse.

Ogsaa med Hensyn til den nyere Tids Historie er der en Del Misforstaaelser. Forf. tror, at Elisabeths Love i Begyndelsen af det 19de Aarhundrede ophævedes efter Folkets Ønske, idet han forveksler Folket med den ny Overklasse, der har Parlamentsmagten; overhovedet forstaar Forfatteren ikke, at for at bedømme en Lov maa man kende Lovgiverne.

Enevælden har jo altid været bedre mod Underklassen end aristokratiske Republikker. Side 76 taler Forf. om at Arbejdslønnen ved Industriens Frembrud falder paa Grund af Konkurrencen, der giver lavere Varepriser; men paa samme Side ender han med at sige, at Kapitalens Folk paa den Tid var optagne af at gribe til i den rige Verden, som Storindustrien aabnede for dem, og taler om det ubegrænsede Marked, Fabrikvarerne erobrede. Vilde det ikke være ønskeligt, om Forfatteren i hvert Fald paa samme Side havde samme Mening?

Sammesteds (Side 76—77) taler han iøvrigt om at Fagforeningerne efterhaanden vandt saa megen Magt, at Arbejdsgiverne ogsaa maatte organisere sig. Atter her er Forfatterens forfærdelige Ubestemthed i Tidsangivelser; man kan ikke tale om Fagforeningers Magt førend i den sidste Fjerdedel af det 19de Aarhundrede. Hvis det ikke var Uvidenhed, vilde det være en stor Tilsnigelse, naar Forfatteren paastaar, at Arbejdsgiverne maatte organisere sig med Forbrugerne; hvad der skulde siges er, at de maatte organisere sig for at svække deres indbyrdes Konkurrence, men der har ikke været nogensomhelst Tvang fra Forbrugernes Side for at faa nogle Truster til at holde Priser, der staar langt over Varens Produktionsomkostninger. Forbrugerne er jo iøvrigt i deres Mangel paa Organisation ganske værgeløse.

Hvis Forfatteren havde husket, at den franske lov-

givende Forsamling i 1791 var et Censusparlament, vilde han ikke have undret sig over, at den vendte sig mod Arbejderorganisationerne, idet 3die Standen altid har afskyet 5te Standen, mere end de to øverste Stænder har gjort. Hvis Forfatteren iøvrigt havde læst Lorentz von Stein's: Den sociale Bevægelse i Frankrig, vilde han have faaet det videre filosofisk-historiske Grundsyn paa de sociale Forskydninger, som han ganske savner.

Jeg anerkender, at Forfatteren har villet sætte sig ind i Økonomiens Historie, og jeg har heller ikke imod, at han har skrevet om den, thi der er en hel Del rigtigt i hvad en kendt afdød Videnskabsmand en Gang sagde: »Det har jeg ikke Begreb om, det er meget interessant, jeg tror jeg vil skrive om det, for saa lærer jeg det,« men jeg bebrejder Forfatteren, at han har ladet første Halvdel af sin Bog trykke, thi baade Dr. Bang og Dr. Pio har skrevet betydeligt bedre om det Emne, og naar et Arbejde en Gang er gjort, er det unyttigt at gøre det om, navnlig naar man gør det daarligere.

II.

Som Filosof er Forfatteren ringere end som Historiker, hans Bemærkninger er her saa vage, og han siger common place Ting, som om de var dybsindige, f. Eks. naar han taler om, at Menneskeheden ofte har Forestillinger om et Ragnarok, der skal ødelægge det fordærvede Samfund, og hvor ud fra en ny Himmel og Jord skal fødes. Da Socialisternes historiske Opfattelse er evolutionistisk, kan Forfatteren i hvert Fald ikke bruge Udtrykket i denne Sammenhæng. Tidspunktet for disse Undergangs-ideer sætter han, hver Gang Underklassen er saa langt nede, at alt Haab synes ude for den, og nævner som Bevis Bondeoprørene; men nu viser disse Oprør, af hvilke Forfatteren kun kender Gendøber-Bevægelsen, at netop naar Bønderne stod relativt godt, satte de sig til Modværge mod Herrerne. I Danmark er det saaledes

fra ca. 1200 til 1500, at Bønderne Gang paa Gang rejser sig, d. v. s. medens de endnu har betydelig Modstandskraft; i det 17de og 18de Aarhundrede, hvor Bønderne paa Fastlandet led saa forfærdeligt, var der intet Oprør. I denne Sammenhæng taler Forfatteren ogsaa om Arbejdernes Bitterhed i vore Dage, men de er netop ikke bleven mere bittre, men kun mere kritiske, af samme Grund som f. Eks. en underkuet Borgerstand finder sig i Adelsens Privilegier, som derimod irriterer en selvbevidst Borgerstand. En Samfundsklasse, der gør Revolution, har ikke saa lidt Selvtillid og Styrke. Af samme løse Art er Forfatterens Bemærkninger om, at den første Kristendoms Tro paa Verdens Undergang greb Underklasserne i Romerriget overalt med Lidenskab. Faktum er, at de fleste Romere af alle Klasser var ligegyldige paa dette Punkt overfor Kristendommen, som blev gennemført ovenfra, fra Fyrstens Side i Rom som senere i det øvrige Europa. Et andet Sted taler Forfatteren om »Troen paa Tusind Aars Riget, som fik sin typiske Form i Marxismen«. Nu kan man beskylde Karl Marx for mange Ting, men Mystiker er han ikke, han var en nøgtern, realistisk, fantasiløs Aand, som drog sine Slutninger med Konsekvens, men uden den Fantasi, som hjælper en til at undgaa de Fejl, der følger af en for stærk Tro paa sit Grundlag. Forfatteren har ganske sikkert ikke Spor af Kendskab til Karl Marx og behøver heller ikke at have det, forudsat at han undlader at udtale Domme om hans Lære.

Et andet Sted taler han om Chartismen paa samme Maade; men denne Bevægelse er ikke drømmerisk, den er snarere for jordbunden og snæver i dens Had mod Maskiner, og Chartets væsentlige Indhold er Kravet om almindelig Valgret, og dette Krav er dog ikke tilstrækkeligt til at kalde dens Tilhænger en Drømmer, højest til at kalde ham en ufornuftig Mand. Man kan høre, at Forfatteren slet ikke kender den virkelige Utopi, hverken den utopiske Roman i Middelalderen (f. Eks. var Juristen Bacon Utopist), ej heller kender Forfatteren Utopismen

inden for den nyere Socialisme, fransk Socialisme mellem 1750 og 1850. Flere Steder kommer han med Ytringer, ingen Mennesker forstaar, han fortæller os, at »Enevælden var livsfjern« og »at Frihed er et farligt Ord, som forleder til almene Slutninger«, det gør jo alle Ord, der udtrykker Begreber; og han paastaar, at i det 19de Aarhundrede bevistes det, at Grundlaget i Middelalderens Retsregler var uforeneligt med det ny Erhvervsliv; nej det er ikke bevist, thi det var ikke Middelalderens Regler, men den senere Tids merkantilistiske Regler, der dengang hemmede Udviklingen. Forfatteren paastaar, at man har tillagt sociale Fremtidsfantasier mere end symptomatisk Betydning, og tillagt dem en objektiv Værdi, de ikke har, eller at Underklassens Længsel er vildledt af dem, der fremsatte sociale Profetier, og som spændte Underklassens Forventninger højere, end Livet, som dette er fra Naturens Haand, er i Stand til at virkeliggøre. Hvad Mening er der egentlig i disse smukke Sætninger? Det er virkelig lykkedes Forfatteren i sit Indledningskapitel at samle en Blomst af snart Selvfølgeligheder og snart Sætninger, der lyder godt i solut Stil, men hvis Mening er vanskelig at udgrunde.

Der er her en Mangel paa Kultur, som ofte findes hos de allerflittigste Dukse, der med Skyklapper haster gennem deres Studium med Eksamen for Øje, og som mangler den videnskabelige Nysgerrighed, som kan føre til, at man erkender, intet menneskeligt bør være en fremmed.

Ensidighed indenfor sit Fag gør en Mand til en daarlig Videnskabsmand, fordi der nu en Gang er en saa inderlig Forbindelse mellem de fleste Grene af menneskelig Viden, at man ikke kan præstere noget virkeligt i sit eget Fag, naar man ikke kender noget til i al Fald Nabofag, ellers bliver det at være Specialist det samme som at være Skomager.

III.

Forfatteren vender sig nu som Revser mod Nationaløkonomien; han taler om, at dens Tænkning, særlig ogsaa paa dette Omraade er usikker og abstrakt, og at den har spildt Tiden med at undersøge, hvorvidt Udviklingen kan siges at gaa med eller mod de socialistiske Teorier. Det er jo galt, hele den liberale Skole skænkede ikke disse Teorier mere end en haanlig Sidebemærkning, skønt det virkelig ikke vilde have været at spille sin Tid at undersøge, hvorvidt de socialistiske Teorier bekræftedes af Livet eller ej. Forfatteren beklager, at Retsforholdets Relation til de sociale Nydannelser ikke er behandlet af Økonomerne, og tror at han har gjort en stor Opdagelse.

Det er nu Økonomiens Opgave at undersøge og forklare og vurdere ny fremkomne sociale Fænomener; men dernæst kan Økonomien ikke undlade at kende Retsordningen, hele Trust- og Fagforenings-Lovgivningen, som jo netop i det sidste halve Hundredaar gennemførtes under Økonomernes Medvirkning. Ingen Økonom kan f. Eks. behandle Fagforeningsspørgsmaalet saalidt som Jernbane-spørgsmaalet, uden at kende en Del til Lovgivning og Domspraksis paa disse Omraader. En yngre dansk-amerikansk Økonom, Ditlef Frederiksen, har skrevet en ganske ypperlig lille Afhandling om Common law og Trusterne; iøvrigt vil Forfatteren ved at gennemgaa de store udenlandske økonomiske Tidsskrifter finde en ret fyldig Litteratur paa det Omraade han søger. Selvfølgelig er der rent juridiske Opgaver, Økonomen baade har Ret og Pligt til at overlade til Juristen; men Udlandets Jurister har jo ikke givet blankt op paa dette Omraade. Herhjemme har Dr. C. Ussing haft en stor Interesse for Fagforenings-Problemets retlige Side.

Forfatteren siger i sin Indledning, at naturligtvis findes der en uendelig Litteratur af nationaløkonomisk Art om Truster, Strejker og Fagforeninger; heri har Forfatteren

Ret, men han burde have tilføjet, at han ikke kendte den Litteratur. Han citerer kun 5 Værker, hvoriblandt et ubetydeligt af Seligman, og man tør efter Tekstens Ringhed uden at begaa i al Fald megen Uret mod Forfatteren, gaa ud fra, at kun disse 5 Værker er hans Kilder, og naar han saa paa Basis af denne ringe Læsning udtaler, at hvad Økonomien siger, er almindelige Betragtninger, der maaske har Værdi for Økonomien, men som »vi Jurister« har en horror vacui for, saa har man Ret til at undres; dog indrømmer han nedladende, at i de senere Aar er Nationaløkonomeerne bleven mere reasonable, de har samlet et ganske vist ubearbejdet Materiale af positiv socialhistorisk og social Art (hvad er Forskellen mellem social og socialhistorisk?) Nej det er ikke blot i de senere Aar, men i mange mange Aar Økonomeer har dyrket socialhistoriske Studier.

Forfatteren haaner Teorien; Gang paa Gang lader han Økonomeerne høre deres Abstrakthed, og Forfatteren kommer her ind paa nogle Betragtninger om Forholdet mellem Jura og Økonomi, et Emne, der er for interessant til at en saa slet udrustet Forfatter skulde have Lov at skrive om det. Forfatteren har Ret i, at Juraen klart og knapt kan give sin Fremstilling, men det er fordi Juraens Emne er saa begrænset, den gaar ud fra de givne Love, fortolker og anvender disse og søger, naar det gaar højest, at finde Sammenhængen mellem Lovene og den almindelige Retsordning; baade er dens Emne begrænset, og dens Teknik udelukker udenforstaaende fra at komme med taabelige Bemærkninger; anderledes med Økonomien, dens Omraade er saa ubegrænset, den maa hente sit Raastof fra Sociologi, fra Retslære, fra Filosofi, fra Historie, og sidst men ikke mindst, fra det levende Liv; men Livet er nu en Gang komplekst, der findes ikke enkelte Virkninger af en Aarsag, saalidt som Aarsager, der ikke har mere end en Virkning.

Vi er derfor tvungne til at isolere og abstrahere, for at finde Aarsagssammenhængen. Vi finder, at hvis det

og det sker, saa vil det have den og den Virkning; men vi ved, at ingen Aarsag kommer alene, derfor søger vi af Historien og Statistiken at finde, hvilke Aarsager der hyppigst indfinder sig sammen, og paa den Maade at finde Love, der kan bruges for praktiske Formaal; denne Metode er nødvendig.

Først naar vi kender Lovene for Arbejdslønnen eller kender Kapitalens sande Natur, er det os muligt at sige, hvorvidt man ved at ændre Retsordenen skal begunstige eller hindre Bestræbelser, hvis Maal er en anden Fordeling. Hvis man f. Eks. naar til det Resultat, at Halvdelen af al den Kapital, der kræver Forrentning, er opstaaet ved Kapitalisation af Indtægter og ikke ved Opsparing, bliver man maaske mindre forskrækket, hvis Kapitalen ikke opnaar at faa Forrentning nok. Hvis man véd, at en Kapital paa 2000 Millioner forrentes med 100 Millioner, og man samtidig véd, at kun 1000 Millioner faktisk er dannet ved Opsamling, saa ved man ogsaa, at den faktiske Kapital faar 10 % og ikke 5 %.

Eller hvis man véd, at en Forøgelse i Arbejdernes Tal fører til, at de tilkommende Arbejdere maa søge et Erhverv, der har lavere Produktivitet, og at Reglen er, at det er disse Arbejderses Værdi for Arbejdsherren, der sætter Arbejdslønnen for dem alle, saa ved man ogsaa, at alle Arbejdere ikke havde ringere Løn, fordi de alle har en ringere Produktivitet; men at de faar en ringere Løn, fordi de sidste Arbejdere er mindre værd; men ved man det, saa stiller man sig ogsaa anderledes overfor Fagforeningernes Forsøg paa at begrænse Arbejdsudbudet, end man ellers vil. Derfor har Teorien sit lovlige Ærinde, og dens Undersøgelser maa gaa forud baade for Anvendelsen af en eksisterende Retsordning og for Krav om Ændringer i denne. Retsordningen er nemlig ikke det givne, det er Samfundet, som man maa kende og vurdere, inden man spørger, hvorledes Retsordenen skal stille sig.

En anden Fejl er, at vor Videnskab skal hente sine

Begreber paa Gader og Stræder, hvor de nu engang er unøjagtige, og har forskelligt Indhold i de forskellige Relationer, og at alle Mennesker føler sig kaldede til at tale med om Nationaløkonomi.

Dr. Winding Kruse er jo selv en af disse Mænd, der ligesom Pallas Athene som fuldt udrustet Nationaløkonom springer ud af Zeus' Hoved; der er kun den lille Forskel, at Pallas Athene var iført Panser og Plade, hvor Forfatteren fremstaar i en ganske vist henrivende, men ikke desmindre ret ublufærdig Nøgenhed. Økonomerne er ikke ked af, at en Mand, der vil erhverve en Doktorgrad, ringeagter deres Arbejdsmetode; men man kan med Rette føle sig brøstholden over, at Forfatteren afsiger Domme over en Nabovidenskab paa et Grundlag, hvis Spinkelhed i hvert Fald burde forurolige en Forfatter, der som Jurist erklærer at have en sand »horror vacui«.

IV.

Forfatteren samler nu Trust- og Fagforeningsbevægelsen under et fælles Synspunkt, conspiracy og boycott. Dette Synspunkt kan være meget frugtbart og er godt gennemført, om jeg end mener, at en stor Del Lovgivning paa dette Omraade bedst vil forstaas, naar man stiller sig paa Princippet »fair price«, justum pretium.

Forfatterens Definition af Trust er altfor almindelig holdt, idet han i dette Begreb slaar sammen saa forskellige Organisationsformer som Pool, Kartel, Trust og Fusion, eller rettere ikke er klar paa Forskellen, og dette er uheldigt, thi en stor Del Retsregler vil ramme Pool, som ikke rammer Trust, og selv Sherman Lovens conspiracy-Regel vil f. Eks. ikke ramme de danske Sammenslutninger, der jo har Fusionens og ikke Trustens Karakter.

Forfatteren paastaar, at Roosevelt var en saa vældig Kæmper mod Trusten, jo i Munden, men i Virkeligheden var han og med Rette Modstander af Sherman Loven, og hans Justitsminister var en ren Trustmand. Sagerne

blev anlagt paa Ydergrænserne, og det er vigtigt for at forstaa disse Domme, ikke blot at kende deres Ordlyd, men ogsaa selve Anklageakten. Dette burde Forfatteren have været opmærksom paa; da Roosevelt kom til, var Trustkapitalen 3 Milliarder, 5 Aar efter var den 33 Milliarder.

Iøvrigt skulde Forfatteren her have gjort opmærksom paa Competencestriden mellem Staterne og Washington, og at paa den ene Side mange Stater, som f. Eks. Wisconsin, tidligere havde strenge Regler mod Trusterne, og at paa den anden Side Højesteret i Ohio i 1913 til Fordel for »standard oil« har afsagt en Dom, der er stik modsat U. S.'s Højesteretsdom af 1911.

Til Forstaaelsen af amerikansk Retspraksis og Lovgivning maa man huske, at de almindelige Forsyndelser en Trust gør sig skyldig i, er »discrimination« og »unreasonable price«. Juridiske Forfattere vil ofte kun se paa det første, fordi Boycotten indeholder en Krænkelser af enkelt Mands Ret. Her burde Forfatteren utvivlsomt have citeret engelsk og amerikansk Jernbanelovgivning, hvori vi næsten har alle de typiske Boycott-Tilfælde. Det er gennem »discrimination«, at Olietrusten slaar sine Konkurrenter ned. Jeg savner en Udvikling af den samme Jernbanelovgivning; hvorledes denne gradvis bekæmpede »discrimination« og først i 1903 ved Elkins Lov fik Bugt dermed. Derefter begyndte Kampen for at give »interstate commerce commission« Ret til at forordne »reasonable prices«. Først ved at forkaste unreasonable Rater, og dernæst ved positivt at kunne paa-byde faire Rater.

Hele denne Udvikling af Jernbanelovgivning og Interstate Commerce Commissions Praksis og af Højesterets Forsøg paa at hindre Kampen om fair Pris, burde Forfatteren have kendt; heller ikke burde han have været uvidende om, at den samme Kamp er ført i England, hvor man med Henvi- sning til »common law« hævder, at der ikke maa være »undue preference«, ej heller »restraint

of trade«. Ej heller maa Raterne være »unjust«, jvnf. den engelske Koncessionslov af 1847, ligesom Jernbaneloven af 1888, foruden at kræve Voldgift ved Klager over »undue preference« ogsaa hævder, at Raten skal være »fair og reasonable«.

V.

Hvilken Lovgivning man anvender og vil anvende overfor Truster, vil nemlig afhænge af ens Syn paa Trusterne. De liberale er Modstandere af dem i deres Monopolhad; præjsiske Statskonservative, fordi man ikke vil finde sig i Stater i Staten; Borgerskabet, fordi det lider under Trusternes Diskrimination og Vilkaarlighed; men de Samfundstænkende kun fordi Truster krænker Princippet om fair Pris.

Dette Princip burde Forfatteren have skænket større Opmærksomhed, fordi det som Conspiracy-Reglen ikke blot er negativt, men ogsaa positivt, idet det — i Virkeligheden uden at ødelægge de Fremskridt, som Trusterne utvivlsomt har medført — angiver en effektiv Modvægt mod deres Misbrug. Reglerne er fra kanonisk Ret, der Gang paa Gang hævder *justum pretium* som det rette Princip i en kristen Stat, gaaet over i *common law*. Vi saa under Lavene, at man skred ind mod dem, trods det at man ønskede Lavene bibeholdt, fordi de krænkede *justum pretium* Princippet. Henrik VIII sætter Priser paa en ubegrænset Mængde Varer. I England og Danmark ser vi Priser paa baade Vokslys og Klæde; Beværtere, Møllere, Vognmænd, Smede og Vejere har statsfastsatte Priser ud fra Betragtningen af disse Næringsdrivende som »public servants«. Efter en Lov fra Edward III undersøger Domstolene, om Slagteren sælger til »reasonable prices«, selv paa Forskellen mellem detail og engros Pris gør Staten Forsøg paa at hjælpe. Vi ser endnu i Danmark, at Konsumptions-Forordningerne fastsætter Fragtpris, og lige til det 19de Aarhundrede finder vi her magistratssatte Priser.

Særlig den første Halvdel af dansk Merkantilisme er rig paa Hensyntagen til Konsumenterne; typisk er Christian IV's Limforordning, der forbyder Udførsel af Lim, men samtidig byder, at Lim skal sælges til Udlandets Pris. Fair Pris Princippet gælder særlig Livsfornødenheder, et Begreb, som Forfatteren haanligt affejer.

Efter en Dom af 1889 i U. S. A. tales om en Forretnings Relation »to public welfare«, og en Dommer udtaler, at naar en Forretning er bleven saa vigtig, at den kan skabe en fælles Byrde for Borgerne, saa maa Raten ikke være »unreasonale«.

Hovedsynspunktet er, at enhver, der anbringer sin Formue i vigtige Forretninger, af hvis gode Besørgelse Publikum har Interesse, derigennem for dette Publikum skaber en Interesse i Ledelsen, som bør retsbeskyttes, og denne Betragtning er afledt af »common law« Princippet, at Prisen skal være »fair og reasonable« paa Livsfornødenheder og vigtige Tjenester. Den der sælger Livsfornødenheder og udøver en saadan Tjeneste er en Art »public servant«, jævnfør amerikanske Dom af 1866 og 1874. En juridisk Forfatter definerer den næringsdrivendes Pligt: at tjene alle paa ens Maade, uden »discrimination« og til »reasonable prices«. Det gælder i første Række »common carriers«, Jernbaner, Fragtmænd, Dampskibs-Kompagnier, Kornelevatorer, Kraftstationer, Ejere af Kajer og Varehuse. Den ledende Dom er afsagt af »Kings bench« i Sagen Almett versus Inglis (1810), hvor Dommeren erklærer, at saalænge man er tvungen til at bruge en Mands Varehuse, maa disse være tilgængelig for »reasonable hire«.

I Amerika er der en lignende Sag, Munn versus People. I en Sag People versus mutual gas af 1884 siges det, at Artiklens Natur, Selskabets Forhold til Publikum og de Rettigheder, de maa udøve for at kunne levere Gas f. Eks. til Brug i Gader, giver det offentlige Ret til at gribe ind. I 1892 erklærede en amerikansk Domstol, at Staterne har Ret til at sætte

Priser, og hvor en lovgivende Forsamling ikke har gjort det, er Domstolene berettiget dertil. I en Sag, som Borgmesteren i Byen Mobiee har anlagt mod en Bager, siges der, at en regulær Forsyning af godt Brød er af saa stor Vigtighed, at Staten har Ret til at gribe ind.

Efter 1910 har »interstate commerce commission« i U. S. faaet Ret til at sætte fair Rater, og det progressistiske Parti ønsker at oprette en lignende Domstol til Prissætning af Varer, der er kontrollerede af Truster. Det er ogsaa betegnende, at Højesteretsdommen af 1911, som Forfatteren citerer, kom uden om den taabelige og formalistiske Sherman Lov af 1890 ved at tilføje, at den »restraint of trade«, der er Tale om, skal være »unreasonable« og herigennem henter en Fortolkning for »common law« for at give Anti-Trustloven sin rette Begrænsning. Se, alt det burde Forfatteren have kendt i sin Fremstilling af Statsmagts Stilling til Trusterne, og ikke holdt sig alene til det gamle »conspiracy principle«. Forskellen mellem de to Principer er, at conspiracy Princippet navnlig er til Beskyttelse for Enkeltmands positivt definerede Retsgoder, medens »fair price« Princippet vender sig mod Krænkelser af hele Befolkningens ikke udtrykkelig definerede Ret til at eksistere.

VI.

Naar Forfatteren vender sig til Spørgsmaalet om Arbejderkoalitionerne, har han vistnok Uret i, at »common law« vender sig mod disse; der er kun af Lovregler før 1800 $\frac{1}{2}$ Dusin, der alle er Lejlighedslove, vendt mod en bestemt lokal Arbejdergruppe. Forfatteren har derfor næppe Ret, naar han mener, at Dommen af 1720, der tilsyneladende gjorde Overenskomst mellem Arbejdere ulovlig og strafbar, var en almindelig Dom og ikke blot en isoleret Kendelse; det er sikkert først Dommene i Slutningen af Aarhundredet, man kan regne med som skabende en ny og for Arbejderen ugunstig Tilstand.

Med Hensyn til boycott ser Forfatteren meget rigtig, at det er »boycotting«, der gør en Strejke til et Vaaben; ikke det at en Mands Arbejdere gaar deres Vej, men at andre forhindres i at komme i Stedet, er det, der gør en Strejke effektiv; det er derfor beklageligt, at Forfatteren opgiver dette frugtbare Synspunkt, og senere definerer en Strejke som et Angreb fra Arbejdernes Side, naar det gælder deres egne Interesser, medens f. Eks. en Sympatistrejke er boycott. En Sympatistrejke behøver ikke at være ledsaget af boycott, og en Strejke i egen Interesse er det næsten altid, thi boycott betyder i almindelig Sprogbrug Forsøg paa at afskære en Mand fra hans Kunder eller Leverandører, fra hans Arbejdere eller Arbejdsgivere, at isolere ham i Samsfundet.

Forfatteren nævner Quim-Leatham Dommen, hvor en Fagforening blev dømt, fordi den for at straffe 12 Arbejdere, der ikke havde været i Fagforeningen, nægtede disse Optagelse, endda Arbejdsgiveren vilde betale deres Bøde. Denne Dom er et Eksempel paa, at Handlingens Gemenhed indvirker paa Straffens Styrke, idet den bærer Præg af den lave Hævnerrighedens Lavstankes smaalige Aand, som altfor ofte beskæmmer Fagforeningers Ledere og som man med Rette maa skride ind imod. Noget lignende gælder de sorte Lister, som er utilstedelige, ogsaa naar de er udstedte af Arbejdere, fordi den sorte Liste betyder, at den ramte taber sin Kaste og næsten lige saa godt maa hænge sig selv; og saa voldsomme Magtmidler kan man nu ikke tillade en enkelt Klasse til Hævdelse af Klassedisciplin. Med andre Ord, man skal ikke altid i en given Dom slutte sig til Retstilstanden, fordi de ledsagende Omstændigheder kan være en saa vigtig Faktor; det er dem og ikke en tilsyneladende Lovovertrædelse, der har hidført Dommen. Jeg tror ikke, Forfatteren har Ret med Hensyn til Antitrustlovens Anvendelighed paa Fagforeninger; der er stærkt delte Meninger mellem Amerikas Domstole herom.

Forfatteren mener, at Folk, der gør Strejkevagt, fak-

tisk gør sig skyldig i Trusler; hertil er at sige, at Fagforeningerne overhovedet ikke uden effektive Trusler kunde have organiseret Arbejderne, og Spørgsmaal rejser sig om Arbejderne har en Individualitet, som i det Omfang fortjener Retsbeskyttelse mod Klassens Krav. Medens en Arbejdsgiver delvis og en Tankens Mænd fuldstændig, for at kunne gøre sit Arbejde maa have sin Individualitet retsbeskyttet, fordi hans Initiativ er en Samfundsværdi, forholder det sig efter min Mening noget anderledes med Arbejderne.

VII.

Man kan godt forstaa, at Arbejderne var ked af Taff Vale Dommen, som gav krænkede Arbejdsgivere Ret til at gøre Udlæg i Fagforeningernes Kasser for Retskrænkelser, begaaede af Medlemmerne. Forfatteren vil ikke se de Konsekvenser, Dommen kan have for Fagforeningernes Taktik. Jeg vil gerne indrømme, at »Trade dispute act« af 1906, som skulde redressere den ved Taff Vale Dommen skabte Usikkerhed, gik for vidt; den gør Fagforeningerne straf- og erstatningsfri for »any tortuous act committed by or on behalf of the trade union, when committed in contemplation, in furtherance of a trade dispute«; dog er selvfølgelig et Fagforeningsmedlem ansvarlig for de Handlinger og Lovovertrædelser, han begaar uden for sin Kompetence til at handle i Fagforeningens Navn. Reglerne er selvfølgelig altfor vide, men ikke saa vide som Vinding Kruse tror, idet »tortuous act« ikke kan omfatte Handlinger, der rammes efter en almindelig Straffelov, som f. Eks. Sabotage. Dernæst skal det være en virkelig og lovlig Kamp, hvori en »trade union« er indviklet og ikke blot Chikane. Loven er sikkert uheldig affattet, men den gælder baade Arbejdere og Arbejdsgivere.

Forfatteren skruer sig op til en Indignation, der hører hjemme ved et Vælgermøde, naar han paastaar, at

Loven er en Klasselov til Fordel for Arbejderne; Arbejdsgiverorganisationerne har virkelig samme Ret. Forfatteren slutter saaledes: at da Loven gælder ikke alene en Kamp mellem Arbejdere og Arbejdsgivere, men ogsaa mellem Arbejdere indbyrdes, giver den altsaa Immunitet til Fagforeningerne for »tortuous act«, f. Eks. mod Skruebrækere.

Nu, siger Forfatteren, bør Arbejdsgiverne have samme Ret overfor udbrydende Arbejdsgivere, ellers er der ikke Lighed for Loven, og Underklasserne faar et forfærdeligt Privilegium.

Nu er der absolut Samfundshensyn, der taler mod at give en Trust Ret til ustraffet boycott mod en selvstændig Arbejdsgiver, medens de Hensyn ikke i samme Grad gør sig gældende i Forholdet mellem Arbejderne indbyrdes, af den Grund at Samfundet ikke har en særlig Interesse i Strejkebrydere; desuden er Kampen mod disse en Del af Kampen mod en Arbejdsgiver, idet Strejkebryderen er et af Arbejdsgiverens Vaaben, og en »tortuous act«, der rammer Strejkebryderen, Arbejdsgivernes Vaaben, maa sidestilles med en »tortuous act«, der rammer hans andre Vaaben. Loven er uheldig, men den giver i det store Hele samme Ret til begge Parter under Arbejderkampen. Det er for denne, at Loven er givet og ikke for Arbejdsgivernes indbyrdes Konkurrencekamp. Reglen er i Korthed den, at er der en »trade dispute«, som efter Lord Loreburns Dom af 1909 skal være »substantiel«, saa kan Medlemmerne straffrit gøre fredelig Strejkevagt, men maa ikke intimidere; de kan opfordre Arbejdere til at bryde Kontrakt, forudsat den eneste Anklage mod dem er, at de stiller denne Opfordring, men er der derimod ingen »trade dispute«, saa er i de fleste Tilfælde generende Strejkevagter og Opfordring til Kontraktbrud ulovligt. Den sidste er f. Eks. altid ulovlig overfor Gasværker og Renovationskompagnier. Loven af 1906 har ikke det vide Omfang, som Forfatteren tillægger den.

VIII.

Nu kommer jeg til et Afsnit, hvor de Bebrejdelser, jeg fremkommer med, ikke er rettet mod Forfatteren men mod en i hans Fag blandt vore konservative Jurister almindelig Metode. Jeg kommer her til den virkelige Forskel mellem Økonomens og Juristens hele Samfundssyn.

Forfatteren hævder Gang paa Gang i ret almindelige Sætninger en formel Lighed i Loven, uden at indse, at den formelle Lighed ofte rummer afgørende reelle Uligheder. Hvis vi f. Eks. tager strenge Erstatningsregler for Krænkelser af paapegelige Retsgoder hos enkelte Individier, saa vil Arbejderne næsten altid i deres Kamp om Arbejdskontrakten krænke Retsgoder, fordi deres Modstandere ofte er enkelte Personer i Besiddelse af paapegelige Retsgoder, medens derimod Arbejdsgiverne, naar de vender sig mod Arbejderne, næsten aldrig kan komme til at krænke enkelte Arbejders paapegelige Retsgoder, men kun rammer Klassen eller Gruppen. Som Helhed vender Arbejdsgiverne sig mod Forbrugerne; forhøjer de f. Eks. Ølpriserne, saa rammer de heller ikke en enkelt Mands paapegelige Retsgoder; derfor vil Retsregler om Beskyttelse for de individuelle Retsgoder, som tilsyneladende gælder baade Arbejdsgivere og Arbejdere, i Virkeligheden kun være rettet mod de sidste. Et andet Eksempel, den afskyelige Forbrydelse Sabotage: den kan Arbejdsgiverne ikke komme til at begaa, og dog begaar de Handlinger, som om end ikke i Formen, saa dog i Realitet er af samme Art, naar f. Eks. en Arbejdsgiver indskraver fremmed Arbejdskraft, for at sætte Lønnen ned, noget de tyske Bjærgværker nylig har gjort. Det er nemlig en Art Sabotage at ødelægge en Mængde smaa nationale Hjem. Med andre Ord, Lighed for Loven opnaas ikke ved en ensidig Regel, som kun den ene Part kan overtræde, den realiseres først ved en supplerende Regel, som omfatter den uretfærdige Handling, den anden Part kan gøre sig skyldig i. Det er ikke retfærdigt, naar

den franske Regering skred ind under Jernbanearbejderstrejken, der var foraarsaget af de vanvittig lave Lønninger, der gives paa de Rotchildske Baner; men for at Retfærdighed skal ske fyldest, maa man samtidig med, at man forbyder Strejke, ogsaa tvinge Arbejdsgiverne til at give fair Løn.

Man maa heller ikke lade sig blænde af den formelle Lighed af Behandlingen af to forskelligartede Sager; thi hvis det er rigtigt, at Trusternes Maal er at føre Priserne bort fra »fair price«, og Fagforeningernes Maal er at føre Lønnen hen til en »fair price«, saa er man berettiget til at sætte forskellige Retsregler, fordi de to Organisationsformers Formaal er forskellige.

Forfatteren siger et Sted, at først vil han bedømme de ny Organisationsmidler og saa deres Formaal. Det bør sikkert være omvendt, eftersom det samme Middel, anvendt i et slet eller godt Formaals Tjeneste, ikke er det samme; thi en ideel Retsordning har det ene Maal, at være fair mod alle, hvad den ikke er, hverken naar den behandler to Personer eller Forhold ens uden Hensyn til deres sociale Værdi og egne reelle Forskelligheder, eller naar den straffer Retskrænkelser, som kun den ene Part kan begaa.

Skal vi bedømme Trusten, vil vor Stilling til Trustens Midler være meget afhængig af, om vi betragter Trusten som et socialt Fremskridt, eller vi mener at den har naaet det Punkt, hvor den betyder Stagnation og Ødelæggelse af Initiativet. Det er lidt for billigt, naar Forfatteren udraaber, at hverken Mildhed mod Fattige eller Hensyntagen til social Højhed maa influere paa Dømmens Afgørelse.

Dernæst vil Fairhed ogsaa kræve, at der tages Hensyn til Naturen af de Vaaben, Organisationerne betjener sig af. Strejken er Arbejdernes eneste Middel og et tveægget Sværd, forsaavidt som Arbejde, der ikke er blevet solgt, er spildt, og som Sulten sætter et hurtigt Punktum for enhver Strejke, medens Arbejdsgiverne paa deres Side

beholder de ikke solgte Varer, kan holde længere ud i Kampen, og endelig indirekte kan vinde derved, som naar f. Eks. de engelske Kulminer ofte indvinder Tabet ved Arbejdsstandsning ved den højere Pris, Kullageret da faar.

Forfatteren roser den engelske Retsordning, fordi den saa hurtigt anvender de gamle Love mod de nye sociale Organisationer. Og dog bør denne Ros være betinget, thi Samfundet er det levende og primære, Retsordenen det stivnende og sekundære. Lovene er død Mands Vilje, og der er noget uretfærdigt i at anvende Love, der er givne med helt andre Formaal for Øje, paa Omraader, som Lovgiverne ikke har tænkt paa; thi der er en væsentlig Forskel mellem os Økonomer og Juristerne, at vi betragter Samfundet som det vigtige og oprindelige, og kræver at Loven skal rette sig efter Samfundet, medens mange Jurister og deriblandt Forf. betragter Retsordningen som det oprindelige og levende og vil spænde Samfundet paa Retsordningens Prokrustesseng.

Retsordningen er ofte klassebestemt, og ved ensidig at holde paa denne vil man i Reglen kun gaa en økonomisk og social herskende Samfundsklasses Ærinde.

Flere Steder gentager Forfatteren en Urigtighed, som de fleste Økonomer iøvrigt deltager i.

Det er, at den liberale Retsordning gaar ud paa, ikke at lade Staten foretage sig noget, men lade Tingene have deres frie Løb. Dette er galt, thi en liberal Retsordning griber daglig ind i Borgernes Liv, ved at stille sit Politi og Dommermaskineri til Disposition for en privat ubegrænset Ejendomsret, og den private frie Kontrakt. Hvad den solidariske Anskuelse kræver, er at Staten skal stille sine Betingelser for at bruge sine Domstole og sit Politi til Haandhævelsen af de private Rettigheder. Staten griber nok saa meget ind under en liberal som under en solidarisk Retsordning. Naar Værten lægger paa sin Husleje, har han Politi og Dommer bag sig, hvis jeg ikke vil betale den højere Leje;

forhøjes f. Eks. Cementprisen, staar en Afdeling Politi rede overfor den, der kun vil betale sit Cement med den vanlige Pris — ja selv en Aagerkontrakt hævdes ved Statsmagtens Hjælp. Er det ikke Statsindgriben?

Forfatterens II. Del er det bedste og mest værdifulde i hans Bog, han er livlig og interesseret, og det maa anerkendes, at han i ethvert Fald gør Forsøg paa at basere Retsordningen paa en social Forstaaelse. Hans Fejl skyldes dels hans faglige Opdragelse og dels Ungdommens Uvidenhed, Overmod og hastige Domme, men der er dog ogsaa enkelte Fejl, der skyldes Personen selv: hans Paastaaelighed og en Del grovere Tankefejl. Man griber sig i at spørge, om man er paa et Universitet, naar man under Forfatterens Forsvar af Afhandlingen for Doktorgraden hører ham hævde sit i Bogen antydede Standpunkt, at han foragter og afskyer Abstraktion. Har Forf. ikke set, at al Videnskab, ogsaa Juraen, naar den skal være andet end Styverfængereri, maa abstrahere fra det konkrete for at naa det almene, maa fjærne alle de »ledsagende Omstændigheder« fra en Sag for at naa ned til dens Kærne. Hans Dom over Økonomien er en Utilbørlighed, fordi den ikke hviler paa noget Kendskab, og hans Udtalelser om »Lighed for Loven« viser, at Retsfilosofien er ham et ukendt Land.

Bogen viser visse Evner, en dristig Vilje til at give sig i Lag med Vanskeligheder, men den viser ogsaa saa store Mangler, at Forf. sikkert skal gaa gennem en ret haard Livets og Modgangens Skole, inden hans Evner kan udfolde sig til Gavn for den Disciplin, han tilhører.